

LDK ŽYDŲ ĮVARDIJIMAS SLAVIŠKUOSE XVIII A. DOKUMENTUOSE

Jūratė Čirūnaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, Daukanto g. 28, LT-30000 Kaunas, Lietuva

---

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tautų įvardijimo sistemą ir pavardžių formavimąsi jau kuris laikas tiria antroponomikai. Lietvių pavardžių formavimąsi savo monografijoje aprašė V. Maciejauskienė (Maciejauskienė, 1991), Kauno miestiečių pavardžių formavimasis XVI–XVIII a. – A. Ragauskaitės straipsnio objektas (Ragauskaitė, 2001). Ukrainiečių pavardžių susidarymo klausimais yra rašęs M. Chudashas (Худаш, 1969; Худаш, 1970), Lietuvos totorių pavardžių formavimąsi tyre šio straipsnio autorė (Čirūnaitė, 2001).

Šiame straipsnyje apsiribojama oficialiais LDK dokumentais – Lietuvos vyriausiojo tribunolo knygomis, Vilniaus miesto magistrato aktų knygomis, Vilniaus, Trakų, Kauno, Pinsko, Bresto, Gardino, Slanimo miestų teismo aktų knygomis. Sie dokumentai buvo rašomi LDK kanceliarine slavų arba lenkų kalba, juose pasitaiko lotyniškų citatų.

Kiekvienas cituojamas įvardijimas yra metrikuotas. Skliausteliuose po užrašymo nurodomas šaltinio (*Акты, издаваемые виленскою комиссиою для разбора древнихъ актовъ. Т. 29: Акты о евреяхъ. Вильна, 1902*) puslapis.

ĮVARDIJIMO BŪDAI

Rasti 686 LDK vyru žydų įvardijimai. Jie išvardijami populiarumo tvarka.

1. Vardas + patronimas (tėvavardis). 588 užrašymai. Tai 85,7% visų įvardijimų, 98,2% dvinarių įvardijimų. 23 asmenys užrašyti be jokių prievardžių¹, pvz., gen. sg. *Marka Chaimowicza – obywateла Mińskiego* (444) „Minsko gyventojo Marko, Chaimo sūnaus“; *Abraham Kielmanowicz* (262); dat. sg. *Szmuale Iosielowiczowi* (465); *Илья Нахимовичъ, Мендель, Изаковичъ и Лейзеръ Пейсаховичъ* (456); dat. sg. *Leyzerowi Markowiczowi – obywatełowi Wileńskiemu* (463) „Vilniaus gyventojui Leizerui, Marko sūnui“; dat. sg. *Abrahamowi Wólfowiczowi, Dawidowi Symonowiczowi y Moyżeszowi Josielowiczowi – obywatemolum miasta i.k.mci Wilna* (463) „Jo karališkios malonybės miesto Vilniaus gyventojams Abrahamui, Vulfo sūnui, Davidui, Simono sūnui, ir Moižei, Joselio sūnui“. Užrašyti 49 asmenys, kurie yra vyresnieji, pvz., *Rafał Berkowicz, Józef Hirschowicz, Beniamin Owzarowicz [...] starsi kahalu Wi-*

¹ Prievardžiai čia vadinami asmenvardžius paaiškinantys bendriniai žodžiai.

leniskiego (446) „Vilniaus kahalo vyresnieji Rafalas, Berko sūnus, Juzefas, Hiršo sūnus, Benjaminas, Ovzaro sūnus“; *Izaak Chaimowicz, Elias Hirschowicz, Iankel Hirschowicz – seniores sinagogae Vilnensis* (444) „Vilniaus sinagogos vyresnieji Izaokas, Chaimo sūnus, Elijah, Hiršo sūnus, Jankelis, Hiršo sūnus“; *starsi kahałow, synagog w.x.* *Lit. mianowicie: Brzeskiego Jakub Irszewicz, Salomon Chaimowicz, Grodzenskiego Marek Bernatowicz, Jakub Szmajrowicz, Pinskiego Moyżesz Dawidowicz, Łachman Sajowicz, Wilenskiego Aron Izakowicz, Moyżesz Abramowicz, Sluckiego Moyżesz Jozefowicz y Moyżesz Hirschowicz* (394) „LDK kahalų, sinagogų vyresnieji: Bresto – Jokūbas, Iršo sūnus, Salomonas, Chaimo sūnus, Gardino – Marekas, Bernoto sūnus, Jokūbas, Šmaro sūnus, Pinsko – Moižė, Dovydo sūnus, Lachmanas, Sajo sūnus, Vilniaus – Aronas, Izaoko sūnus, Moižė, Abramo sūnus, Slucko – Moižė, Jozefo sūnus, ir Moižė, Hiršo sūnus“; instr. sg. *Wulfem Hercykowiczem, Leibq Szmojlowiczem* [...] *starszymi żydami caley synagogi woiewodstwa Minskiego* (292) „visos Minsko vaivadijos sinagogos žydų vyresniaisiais Vulfu, Herciko sūnumi, Leiba, Šmoilos sūnumi“; *żydami starszemi szkoly y sinagogi Połockiey* [...] *Izakiem Jozefowiczem, Meierem Jakubowiczem* (279) „Polocko mokyklos ir sinagogos vyresniaisiais žydais Izaoku, Jozefo sūnumi, Mejeriu, Jokūbo sūnumi“; *Виленскиу старшій кагальной, – Мовша Ошеровичъ и Мовша Вольфовичъ; – Гроденскиу старшию кагальной Шмуйла Айзиковичъ и Шмойла Янкеловичъ* (499) „Vilniaus kahalo vyresnysis Movša, Ošero sūnus, ir Movša, Volfo sūnus; Gardino kahalo vyresnysis Šmuila, Aiziko sūnus, ir Šmuila, Jankelio sūnus“; dat. pl. *starszym Szymelowi Ulfowiczowi, Ulfowi Aranowiczowi, Moyżesowi Ulfowiczowi* (478) „vyresniesiem Šimeliui, Ulfo sūnui, Ulfui, Arono sūnui, Moižei, Ulfo sūnui“. Užrašyta 16 dvasinės mokyklos mokinį, pvz., gen. sg. *Judela Litmanowicza, Moyżesza Iosielowicza, Uryasza Abrahamowicza, Szymela Oszerowicza, Szmuyły Ickowicza, Borucha Markowicza, Izraela Ickowicza, oraz na Chaima Leybowicza, Marka Leyzerowicza, Ickę Leybowicza, szkolników* (475) „*Judelio, Litmano sūnaus, Moižės, Joselio sūnaus, Urijašo, Abrahamo sūnaus, Šimelio, Ošero sūnaus, Šmuilos, Iciko sūnaus, Boruchu, Marko sūnaus, Izraelio, Iciko sūnaus, taip pat Chaimo, Leibos sūnaus, Marko, Leizerio sūnaus, Iciko, Leibos sūnaus*“. Keturis kartus užrašyti raštininkai, pvz., dat. sg. *Moyżesowi Leybowiczowi, pisarza* (478) „Moižės, Leibos sūnaus, raštininko“; *Nochima Ickowicza, Dawida Leybowicza – ich pisarzów dekretowych* (475). Užrašyta 10 dvasinių teisėjų, pvz., gen. sg. *Chaima Tobiaszewicza, Hirszy Mejerowicza, Michela Iosielowicza, Szepszela Iankielowicza – sędziów duchownych* (475); dat. sg. *Dawidowi Symaniczowi – sędziemu wieszystemu* (468). Yra vienas rabinas: *Judel Łazarowicz – rabinum* (451). Užrašytas vienas Vilniaus žydų sinagogos sekretorius: *Judel Łazarowicz – notarius iudeorum sinagogae Vilnensis* (451). Yra vienas apsiuvų gamintojas: *Chackiel Moyżesowicz – szmuchlerz* (444). 89 asmenys užrašyti kaip žydai kitatikiai², pvz., z niewiernymi żydami Izaakiem Nachimowicziem, Dawidem Moyżesowiczem, Irszą Aronowiczem, Markiem Israelewiczem, Izaakiem Lewkowiczem, Szaią Lewkowiczem (435) „su kitatikiais žydais Izaoku, Nachimo sūnumi, Dovydu, Moižės sūnumi, Irša, Arono sūnumi, Marku, Izraelio sūnumi, Izaoku, Levkos sūnumi, Šaja, Levkos sūnumi“. 55 asmenys užrašyti kaip kitatikiai: z niewiernymi [...] *Lewkiem Helowiczem, Józefem Jakubowiczem, Chacelem Meierowiczem, Izraelem Irszowiczem, Moyżeszem Dawidowiczem, Moyżeszem Jenaszowiczem, Moyżeszem Meierowiczem, y wszystkimi żydami starszemi*

² Taip formuluojama.

synagogi Kieydzanskiey, Rosienskiey, Kielnienskiey, Nowowieskiey, Plungianskiey y calego
xiestwa Žmuydzkiego žydami (309) „su kitatikiai [...] Levku, Helo sūnumi, Juzefu,
 Jokūbu sūnumi, Chaceliu, Mejerio sūnumi, Izraeliu, Iršos sūnumi, Moiže, Dovydo
 sūnumi, Moiže, Jenašo sūnumi, Moiže, Mejerio sūnumi, ir visais žydais vyresniaisai-
 siais Kėdainių, Raseinių, Kelmės, Naujakiemio, Plungės sinagogą ir visos Žemaiti-
 jos kunigaikštystės žydais“. 38 asmenys nurodomi kaip Senojo Testameto išpažin-
 tojai, pvz., *starozakonny Abel Wólfowicz, Oszer Kalmanowicz, Iudel Litmanowicz,*
Možesz Iosielowicz (473) „Senojo Testameto išpažintojai Abelis, Vulfo sūnus, Oše-
 ris, Kalmano sūnus, Judelis, Litmano sūnus, Moiže, Joselio sūnus“. 18 asmenų
 užrašyti nurodant tautybę (religiją), pvz., dat. pl. žydom Ickowi Leybowiczowi, Zel-
 manowi Jakubowiczowi, Szymonowi Wólfowiczowi, Wólfowi Aronowiczowi, Danielowi
 Pinkieszewiczowi, Szmuyłowi Iosielowiczowi, Abramowi Jakubowiczowi, Iosielowi Elias-
 zewiczowi (472). Kaip kitatikiai žydai užrašyti sinagogą arba kahalą vyresnieji (221
 asmuo), pvz., *z niewiernymi žydami Markiem Bernatowiczem, Izraelem Markowiczem,*
Józefem Markowiczem, Nachinem Moyżeszowiczem, Abramem Samuelowiczem, Ionasem Salomonowiczem, bywszemi starszemi caley synagogi Wilenskiey (327) „su kitati-
 kiai žydais, buvusiais visos Vilniaus sinagogos vyresniaisiais Marku, Bernoto sūnu-
 mi, Izraeliu, Marko sūnumi, Juzefu, Marko sūnumi, Nachimu, Moižės sūnumi, Ab-
 ramu, Samuelio sūnumi, Jonu, Salomono sūnumi“; *z niewiernymi žydami starszymi*
kahalu Brzeskiego – Notkiem Nachimowiczem, Jakubem Irszewiczem, Szmoylem
*Szłomowiczem, Irszą Szłomowiczem, Szymonem Todosewiczem, Leyzarem Jozefowic-
 zem, Wulfem Józefowiczem, Zelmanem Wigdorowiczem y Zelmanem Zelkowiczem* (290)
 „su kitatikiai žydais Bresto kahalo vyresniaisiais – Notku, Nachimo sūnumi, Jokū-
 bu, Iršos sūnumi, Šmoila, Ślomos sūnumi, Irša, Ślomos sūnumi, Simonu, Todioso
 sūnumi, Leizeriu, Jozefo sūnumi, Vulfu, Juzefo sūnumi, Zelmanu, Vigdoro sūnumi,
 ir Zelmanu, Zelko sūnumi“. Keturi asmenys nurodyti kaip Senojo Testameto išpa-
 žintojai ir vyresnieji: *starozakonny žyd Iudel Litmanowicz – starszy* (457) „Senojo
 Testameto išpažintojas žydas Judelis, Litmano sūnus, vyresnysis“; gen. pl. *staroza-
 konnych Iudela Litmanowicza, Oszera Kalmanowicza, Moyżesza Josielowicza bywsze-
 mi starszemi kahalnemi Wileńskiemi* (476) „Senojo Testameto išpažintojų, buvusių
 Vilniaus kahalo vyresniųjų Judelio, Litmano sūnaus, Ošero, Kalmano sūnaus, Moi-
 žės, Joselio sūnaus“. Vienas asmuo užrašytas kaip kitatikis žydas mokinys: *z nievier-
 nymi žydami [...] Jakubem Jakubowiczem – szkolnikiem* (304). Trys asmenys minimi
 kaip Senojo Testameto išpažintojai, Vilniaus sinagogos mokiniai: dat. pl. *staroza-
 konnym [...] Chajmowi Leybowiczowi, Markowi Leyzerowiczowi, Ickowi Leybowiczo-
 wi, szkolnikom synagogi Wileńskiey* (468). Vienas asmuo yra Senojo Testameto
 išpažintojas ir raštininkas: *starozakonnym [...] Moyżeszowi Leybowiczowi – bywszemu*
pisarzowi (468). Yra vienas kitatikio ir kahalo vyresniojo užrašymas: *niewierny [...]*
Elias Hirschowicz – obywatele Sluccy y starsi kahalu tegoż (460). Dešimties asmenų
 nurodoma tautybė (religija) ir tai, kad jie yra Gardino kahalo vyresnieji: *Zelman*
Berkowicz, Abraam Salomonowicz, Fawicz Aronowicz, Marek Moyżeszowicz, Judka
Szoylowicz, Faisz Jakubowicz, Jowna Chaimowicz, Kochman Yzakowicz [...] *Fisz*
Zelmanowicz, Todrys Samsonowicz žydzi starzi kahalu Grodzienskiego (434). Trijų
 asmenų nurodoma tautybė (religija) ir tai, kad jie yra nuomininkai: gen. pl. *žydow*
Izaaka y Mowszy Berkowiczow – arędarzow Zasławskich (228); gen. sg. *Žyda Kalma-
 na Markiewicza – arędarza Popielskiego* (355). Yra 9 užrašymai kitatikių žydų –
 nuomininkų, pvz., *z niewiernimi [...] Dawidem Leyzerowiczem – arendarzem* (375);

z niewiernemi żydam: Ickiem Jozephowiczem, Leybo Józefowiczem, Jozefem Todo-roszewiczem, Gieciem Zelikowiczem [...] żydami arendarzami (299). Keturi asmenys nurodomi kaip żydai vyresnieji ir kahalo mokytojai: gen. pl. żydów starszych y bakałarzów kahalu [...] Symona Markowicza, Berka Abrahamowicza, Abrahama Afrowowicza, Leybę Berowicza (369). Vienas żydas yra Vilniaus kahalo tarnas: żyd Dawid Leyzerowicz – sluga kahalny Wileński (477). Vienas Senojo Testamento išpažintojas żydas yra pirklys ir Bobro miesto gyventojas: gen. sg. starozakonnego żyda Abrahama Iosielowicza – kupca y obywataela miasta Bobra (481). Du kartus minimas Senojo Testamento išpažintojas ir Vilniaus żydų religinės bendruomenės vadovas, pvz., *starozakonny Szymel Wólfowicz – plenipotent gminu żydów Wileńskich* (476). Užrašytas vienas Vilniaus kahalo sindikas³ Senojo Testamento išpažintojas: *starozakonny Iermiasz Nochimowicz – syndyk kahalu Wileńskiego* (498). Minimi 7 rabinai įvairiai užrašant jų tautybę (religiją), pvz., *z niewiernemi żydami Izaakiem Szaulewiczem – rabinem* (419) „su kitatikiais żydais rabinu Izaoku, Šauliaus sūnumi“; *z starszymi żydami [...] Leią Wigderowiczem – rabinem* (487) „su vyresniaisiais żydais [...] rabinu Leja, Vigdero sūnumi“; *z niewiernemi Mowszo Ulfowiczem, Rawem* (384) „su kitatikiais rabinu Movšu, Ulfo sūnumi“; *z starozakonnym Samuelem Wigderowiczem Rabinem* (463) „su Senojo Testamento išpažintoju rabinu Samueliu, Vigdero sūnumi“.

2. Vardas + patronimas (tėvavardis) + -sk- tipo priesagos vedinys. 53 užrašymai. Tai 7,7% visų įvardijimų, 85,5 % trinarių įvardijimų. Trys asmenys užrašyti nurodant tautybę (religiją): gen. pl. żydów [...] Chaima, Jude y Heliasza Abramowiczów – Kożangrodeckich (263). Dešimt asmenų nurodoma kaip kitatikiai żydai, pvz., *z niewiernymi żydami Szloma Smołowiczem – Wołożynskim, Owzerem Towidowiczem – Stolpeckim, Leybą Smołowiczem – Swiślockim, Dawidem Szłomowiczem – Koydanowskim, Efroimem Rubinowiczem – Troscienskim, Jozefem Morduchowiczem – Pułchowickim, Eliaszem Oszerowiczem – Bohuszewickim* (303). Vienas asmuo yra Gardino kahalo żydu vyresnysis: *Chaim Lublinski Niesenełowicz [...] żydzi starsi kahalu Grodzienskiego* (434). Dešimt kitatikių żydų yra nuomininkai ir vyresnieji: *z niewiernemi żydami Szloma Samuelowiczem – Wołożynskim, Berom Hercykowiczem – Pułchowickim, Berom Kiowiczem – Boryowskim, Leybo Samuelewiczem – Swiślockim, Ayzikiem Idelewiczem – Radoszkowskim, Illą Oszarowiczem – Ihumienskim, Leybo Aranowiczem – Smielowickim arendarzami y starszemi bywszemi* (292); *z niewiernymi żydami Judą Jozephowiczem Buttenskim [...] Dawidem Moyżeszowiczem Oszmianskim [...] Morduchem Zacharewiczem Smurgonskim [...] arędarzami y wszytkiemi żydami starszymi synagogi Smurgonskiej* (395). 12 kitatikių żydų yra sinagogų vyresnieji: *z niewiernemi żydami wszytkich kahalów, starszemi synagog w. x. Lit., mianowicie Brzeskim Jakubem Hirschowiczem [...] Grodziskim Markiem Bernatowiczem [...] Wilenskim Aronem Szakowiczem [...] Stuckim Moyżeszem Izofowiczem* (392); *z niewiernymi żydami starszemi synagog Białoruskich Markiem Maierowiczem – Mohilewskim, Hirszem Izraelewiczem – Bialynickim, Szymchaiem Morduchaiewiczem – Mohilewskim, Izraelem Jakubowiczem – Szkłowskim, Abraharem Smołowiczem – Dombrowienskim, Smoylem Smołowiczem – Horeckim, Abraharem Izraelewiczem – Smolanskim, Chaimem Leybowiczem – Witebskim* (256). Užrašyta 17 kitatikių vyresniųjų: *z niewiernymi Jakubem Hirszonowiczem y Salomonem Chalimowiczem – Brzeski-*

³ Vyresnysis arba patarėjas teises klausimais.

mi, Markiem Bernatowiczem, Berkier Szmerłowiczem, Grodzienskiemi, Moyżeszem Dawidowiczem, Łachmanem Saiewiczem – Pinskiem, [...] Możeszem Abramowiczem Wilenskiemi, Moyżeszem Jożefowiczem, Moyżeszem Hirszonowiczem – Słudzkiem starszymi (277); *z niewernimi [...] Salimonem, Szmoyłowiczem Wołożynskim, Ulfem Abramowiczem Dolhinowskim, Leybo Josipowiczem Dziedziłowickim, Meierem Nosewiczem Radoszkowskim, Heliaszem Ulfowiczem Kostyckim, Ickiem Jakubowiczem Korowaienskim, Hewelem Ickowiczem Kuchcickim y Józephem Boruchowiczem Iwienieckim – starszemi żydami* (394).

3. Vardas. Septynioliaka užrašymų. Tai 2,5% visų įvardijimų, 77,3% vienanarių įvardijimų. Keturi asmenys užrašyti nurodant tautybę (religiją): *z niewiernym żydem [...] Nochimem z Lublina, Izraelem z Przeworska, Johelem z Murawy z Nikliszporku* (244); *Niewerni żydzi Zelman* (263). Yra vienas rabinas: gen. sg. *Hesela rabina* (463). Du asmenys užrašyti kaip kitatikiai ir vyresnieji: *z niewernimi Litmanem, Zelmanem – starszemi* (412). Yra vienas nuomininkas: *z niewernimi żydami [...]* *Hanszelem – żydami arendarzami* (299). Du asmenys nurodomi kaip kitatikiai żydai rabinai: *z niewernymi żydami Osterem, – rabinem Smiłowickim* (438); *z niewernimi żydami [...] Abrahamem – rabinem* (419). Du asmenys yra pirkliai ir kitatikiai żydai: *z niewernimi żydami [...] Motylem y Jakubem kupcami* (420). Trys żydai yra kahalo vyresnieji: *z starszimi żydami [...] Szmuyłą, Hercykiem, Mowszą wszystkimi starszemi kahalnemi Wileńskiemi* (487).

4. Vardas + asmenvardis, kuris néra priesaginis vedinys. Septyni užrašymai. Tai 1% visų įvardijimų ir 1,2% dvinarių įvardijimų. Trys asmenys užrašyti nurodant tautybę (religiją): *niewierny żyd Mowsza Horelik* (306) „kitatikis żydas Movša Horelikas“, *z niewernimi żydami [...] Moyżeszem Pinczukiem* (306); *z niewiernym żydem [...] Moszkiem alias Moyżeszem przezywającym się Senatorem* (244) „su kitatikuju żydu Moške, arba Moižešu, vadinančiu save Senatorium“. Vienas asmuo yra Bresto kahalo vyresnysis: *z niewernymi żydami starszemi kahalu Brzeskiego [...] Srolim Chaim-dynesem* (372). Vienas žmogus yra dvasinių teismų organizatorius⁴: dat. sg. *Iózefowi Meierowi – instygatorowi sądów duchownych* (466). Vienas asmuo nurodomas kaip kitatikis: *z niewernimi [...] Mowszą Wodopianem* (375). Viename įvardijime nurodoma tik tautybė (religija), šalia neužrašant, jog žmogus yra kitatikis: gen. sg. *Amzaka Brodawki жидов Bepecstejkskuxъ* (454).

5. Vardas + asmenvardis, kuris néra priesaginis vedinys + patronimas (tėavar-dis). Šeši užrašymai. Tai 0,9% visų įvardijimų, 9,7% trinarių įvardijimų. Du asmenys yra rabinai: *z starszimi żydami, idque Samuelem Leią Wigderowiczem – rabinem* (487) „su vyresniaisiais żydais – rabinu Samueliu Léja, Vigdro sūnumi“; *z niewernymi Giecem Jakubem Salomonowiczem, – rabinem Kieydanskim* (309) „su kitatikiais Gecu Jokūbu, Salomono sūnumi, Kédainių rabinu“. Vienas asmuo yra tarpininkas: dat. sg. *faktorowi swemu żydowi Mowszy Leybowiczowi Horelikowi* (380) „sa-vō tarpininkui żydu Movšai Horelikui, Leibos sūnui“. Du asmenys užrašyti grupiniame įvardijime: *z niewernimi [...] Chaimem Leybowiczem Kroczakiem [...] Mowszą Iakubowiczem Kugielem* (375) „su kitatikiais Chaimu Kročaku, Leibos sūnumi [...] Movša Kugeliu, Jokūbo sūnumi“. Vienas asmuo yra Lydos kahalo sinagogos żydu mokyklos vyresnysis: *z niewernymi żydami [...] Azikiem Ickiem Kuszelewiczem [...] starszemi kahalu Lidzkiego sinagogi szkoły żydowskiej* (329).

⁴ Lot. *instygator* – kurstytojas.

6. Patronimas (tėvavardis). Penki užrašymai. Tai 0,7% visų įvardijimų, 22,7% vienanarių įvardijimų. Visi asmenys užrašyti grupiniame įvardijime: *z niewiernymi żydami [...] Łazarowiczem [...] Abramowiczem, Neysakowiczem [...] Natanowiczem, Izakowiczem y innemi wszystkimi starszymi synagog y kahalu Kieydanskiego* (242) „su kitatikiais žydais [...] Lozoriaus sūnumi [...], Abramo sūnumi, Neisako sūnumi [...] Natano sūnumi, Izako sūnumi ir visais kitais Kėdainių sinagogų ir kahalo vyresniaisiais“.

7. Vardas + *-sk-* tipo priesagos vedinys. Keturi užrašymai. Tai 0,6% visų įvardijimų, 0,7% dvinarių įvardijimų. Trys asmenys minimi grupiniame įvardijime: *z niewiernymi żydami Ejachinem Olszanskim [...] Jakubem Krewnskim [...] Izaią Swirskim – arędarzami* (395) „su kitatikiais žydais nuomininkais – Ejachimu Olšanskiu [...], Jokūbu Krevskiu [...], Šaja Svirskiu“. Vienas žmogus užrašytas pagal tautybę (religiją), nenurodant, jog jis yra kitatikis: gen. pl. *żydów Abrahama Karolinskiego* (263).

8. Vardas + *du* patronimai (tėvavardis ir tévo tėvavardis). Trys užrašymai. Tai 0,4% visų įvardijimų, 4,8% trinarių įvardijimų. Visi asmenys minimi grupiniame įvardijime nurodant tautybę (religiją): *z niewiernymi żydami [...] Łazarzem Berkowiczem Beniaminowiczem* (430) „su kitatikiais žydais [...] Lozoriumi, Berko, Benjamina sūnaus, sūnumi“; *z niewiernymi żydami [...] Izraelem Jozephowiczem Judkiewiczem [...] y innemi wszystkimi starszymi synagog y kahalu Kieydanskiego* (242) „su kitatikiais žydais [...] Izraeliu, Jozefo, Judko sūnaus, sūnumi [...] ir visais kitais Kėdainių sinagogų ir kahalo vyresniaisiais“; *z niewiernemi żydami starszemi [...] Szaią Iudowiczem Leybowiczem* (398) „su kitatikiais žydais vyresniaisiais [...] Šaja, Judo, Leibos sūnaus, sūnumi“.

9. Vardas + asmenvardis, kuris nėra priesaginis vedinys, + patronimas (tėvavardis) + *-sk-* tipo priesagos vedinys. Du užrašymai. Tai 0,3% visų įvardijimų, 66,7% keturnarių įvardijimų. Abu asmenys minimi grupiniame įvardijime nurodant tautybę (religiją): *z niewiernemi żydami starszemi synagog Białoruskich Abrahalem Morduchajewiczem Powzerem – Szkłowskim* (256) „su kitatikiais žydais, Baltarusijos sinagogų vyresniaisiais Abrahamu, Morducho sūnumi, Povzeriu – Šklovskiu“; *z niewiernymi [...] Aronem Zelikiem Izakowiczem [...] Wilenskimi [...] starszymi* (277) „su kitatikiais vyresniaisiais [...] Aronu Zeliku, Izaoko sūnumi, Vilenskiu [...]“.

10. Vardas + trys patronimai (tėvavardis, tévo tėvavardis, senelio tėvavardis). Vienas užrašymas. Tai 0,1% visų įvardijimų, 33,3% keturnarių įvardijimų. Asmuo užrašytas grupiniame įvardijime: *z niewiernymi żydami [...] Judaszem Mowszowiczem Alexandrowiczem Jakubowiczem* (416) „su kitatikiais žydais [...] Judašu, Movšos sūnumi, Aleksandro anūku, Jokūbo proanūkiu“.

ĮVARDIJIMO STRUKTŪRA

Iš 686 įvardijimų daugumą sudaro dvinariai (599; 87,3%). Nepalyginti mažiau yra trinarių (62; 9%), vienanarių (22; 3,2%), keturnarių (3; 0,4%) įvardijimų.

Su vardu užrašyti 99,3% (681) įvardijimų. Patronimą (tėvavardį) turi 95,9% (656) įvardijimų. Antrajį patronimą (tévo tėvavardį) turi 0,6% (4) įvardijimų. Trečiąjį patronimą turi 0,1% (1) įvardijimų. Trečiojo patronimo daugiau niekada nepasitaike nei žydų, nei kitų tautybių asmenų įvardijimuose. Tai gali būti užrašymo klaida arba tai asmens senelio tėvavardis. *-sk-* tipo asmenvardį turi 8,6% (59) įvardijimų.

Paprastai tai vietovardinis asmenvardis. 2,2% (15) įvardijimų turi nepriesaginį asmenvardį. Jo funkcijos įvardijime nėra aiškios: tai gali būti asmens antras vardas arba pravardė, arba jo tévo vardas, užrašytas nepatronimine forma.

Prievardžiai. Su prievardžiais užrašyti 663 įvardijimai. Prievardžių įvardijime būna vienas arba du. Vyrauja tautybės (religijos) prievardžiai (558; 55,1%). Šiek tiek mažiau yra pareigybės, amato prievardžių (455; 44,9%). Visai nėra šeimyninės padėties arba giminystės ir luomo (kilmės) prievardžių.

Tautybė (religija). Dažniausiai (382 kartus) užrašyti kitatikiai žydai (*niewierny żyd*). 80 kartų minimas trumpesnis užrašymas – *niewierny* (kitatikis). *Żyd* (žydas) užrašyta 36 kartus. *Starozakonny* (Senojo Testamento išpažintojas) minimas 58 kartus, o *starozakonny żyd* (Senojo Testamento išpažintojas žydas) – du kartus. Prievardis *starozakonny* dokumentuose atsirado 1775 m. ir beveik visiškai ištumė kitus tautybę (religiją) žyminčius prievardžius. Pvz., po 1775 m. prievardis *niewierny* užrašytas tik du kartus, *żyd* – 13 kartų, o *niewierny żyd* – né karto.

Pareigybė, amatas. Visai nedaug téra su amatu, profesija susijusių prievardžių: *żyd arędarz* (žydas nuomininkas) užrašyta 27 kartus, *kupec* (pirklys) – 5 kartus, *szmuchlerz* (apsiuvininkas) – vieną kartą, *doktor* (turbūt gydytojas, bet gali būti ir rabinas) – vieną kartą, *doktor medycyny* (gydytojas) – vieną kartą, *pisarz* – 5 kartus, *faktor* (tarpininkas) – vieną kartą, *bakalarz kahalu* (kahalo mokytojas) – 4 kartus.

Daugiausia prievardžių atspindi bendruomenės gyvenimą ir žydų pareigas kahale bei sinagogoje. Užrašyta 20 religinės mokyklos mokiniai (*szkolnik*) ir 6 sinagogos mokiniai (*szkolnik synagogi*). Mokiniais tuo metu būdavo jau brandaus amžiaus asmenys. Yra du žydų religinės bendruomenės vadovai (*plenipotent gminu żydów*). Užrašyti 9 dvasinių teismų teisėjai (*sędzią duchowny*) ir vienas vyresnysis dvasinės teisėjas (*sędzią wieszysty*). Yra vienas dvasinių teismų organizatorius (*instygator sądów duchownych*). Užrašytas vienas žydų sinagogos sekretorius, arba raštininkas (*notarius iudeorum sinagogae*). Yra vienas kahalo sindikas (*syndyk kahalu*) ir 11 rabinų (*rabin*). Minimas vienas kahalo patarnautojas (*shuga kahalny*).

Ypač daug privilegijuotų asmenų – vyresniųjų. Sinagogos vyresnieji (*starszy synagogi*) yra 48. Trys įrašai yra lotyniški (*seniores sinagogae*). Mokyklos ir sinagogos vyresniųjų (*starszy szkoly y synagogi*) yra 29, o sinagogos ir kahalo vyresniųjų (*starszy synagogi i kahalu*) – 27. *Żyd starszy* (žydas vyresnysis) užrašytas 138 kartus, *starszy szkoly* (dvasinės mokyklos vyresnysis) – 22 kartus, *starszy kahalu* (kahalo vyresnysis) – 83 kartus, *starszy kahalu sinagogi szkoly żydowskiej* (kahalo, sinagogos, žydų mokyklos vyresnysis) – 7 kartus.

Pavardės. XVIII a. vienintelė neabejotina žydų pavardė – *Gordon*. Tai gydytojų, perduodančių savo profesiją iš kartos į kartą, paveldimas asmenvardis. Pirma kartą šios šeimos atstovas užrašytas dar XVII a. (1671 m.): *Jakub Gordon, doktor żydowski* (34). 1713 m. randame įrašą: *pan Aron Gordon – doktor Medycyny* (388). 1710 m. dokumente įrašyti du broliai Gordonai: instr. sg. *Aronem Doktorem y bratem iego Lewkiem Gordonami* (348). 1705 m. užrašyti tévas ir sūnus Gordonai: instr. pl. *niewiernemi Aaronem Oycem y Michalem Pisarzem komory Jurborskiej Gordonami żydami Wileńskiemi* (317) „kitatikiai Vilniaus žydais Gordonais – Aronu, tévu, ir Michalu, Jurbarko muitinės raštininku“. Tai aiški pavardė. Tačiau, matyt, ji vėliau dar stabilizavosi, nes 1709 m. dokumente randame įrašą, kuriamo Arono Gordono sūnūs užrašyti ne tévo asmenvardžiu, o iš

jo padarytais patronimais: instr. sg. *Aronem Gordonem – doktorem y synami iego – Michałem, Zelmanem y Pinkasem Gordonowiczami* (334).

Galbūt pavardžių formavimosi atvejų būta ir daugiau, tačiau dokumentuose jų rasti nepavyko: teismų bylose šeimyniniai žydų ginčai nenagrinėjami, todėl nėra šeimos narių įrašų. O iš asmens vienintelio užrašymo spręsti, ar jo asmenvardis pavardė, ar dar ne, neįmanoma.

Yra žinoma, kad pavardės neatsiranda vienu metu visoje tautoje, iš pradžių jas įsigyja aukščiausią statusą visuomenėje turinčios asmenų grupės, mūsų minėtu atveju – Vilniaus žydų gydytojų šeima. Taigi galima spėti, kad tuo pačiu metu pavardes galėjo turėti ir kitų įtakingų žydų šeimų atstovai.

Su masišku žydų pavardžių atsiradimu susiduriame XIX a. – po 1804 m. pasirodžiusių caro administracijos „Nuostatų žydams“, kurių 32 punkte nurodoma kiek-vienam žydui pasirinkti pavardę (Леванда, 1874: 57).

Gauta 2004 11 05

IŠVADOS

1. Vyrauja patroniminė žydų vyrų įvardijimo sistema.
2. Tėvavardžiai – vien tik slaviškų priesagų *-овичъ*, *-евичъ* vediniai.
3. Populiariausias įvardijimo būdas: vardas + patronimas (tėvavardis) – 85,7% visų įvardijimų.
4. Įvardijimo ilgis – 1–4 asmenvardžiai. Vyrauja dvinariai įvardijimai (87,3%).
5. Įvardijimą paprastai sudaro asmenvardžiai ir prievardžiai. Prievardžių gali būti vienas arba du.
6. Vyrauja tautybės (religijos) prievardžiai – 55,1%. Pareigybės, amato prievardžių yra 44,9%. Visai nėra giminystės arba šeimyninės padėties ir luomo (kilmės) prievardžių.
7. Rasta viena pavardė – *Gordon*⁵.

Čaltinis

Акты, издаваемые виленскою комиссиою для разбора древнихъ актовъ. Т. 29: Акты о евреяхъ. Вильна, 1902.

Literatūra

- Čirūnaitė J. Lietuvos totorių pavardžių formavimasis XV–XVII a. *Baltistica*. 2002. XXXVI(2). 299–306.
 Maciejauskienė V. *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.* Vilnius, 1991.
 Ragauskaitė A. Kauno miestiečių pavardžių formavimasis XVI–XVIII amžiuje. *Acta Linguistica Lithuanica*. 2001. XLV. 123–143.
 Леванда В. О. Полный хронологический сборникъ законовъ и положенийъ, касающихся евреевъ. С.-Петербургъ, 1874.

⁵ Už konsultacijas nuoširdžiai dėkoju istorikėms dr. Aušrai Pažėraitei ir dr. Jurgitai Verbickienei.

Худаш М. Л. З історії формування і становлення українських прізвищ. *Мовознавство*. 1969. II. 37–46.

Худаш М. Л. К вопросу о возникновении украинских фамилий. *Антропонимика*. Москва, 1970. 121–125.

Jūratė Čirūnaitė

THE NAMING OF JEWS IN SLAVONIC DOCUMENTS OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA OF THE 18TH CENTURY

S u m m a r y

The patronymic system of the naming of Jewish men prevails. These patronyms are exceptionally derivatives of Slavonic suffixes.

The naming usually consists of the personal name and common words explaining it. The number of such words is either one or two. They usually point to nationality or religion (55.1%). The words denoting speciality or trade comprise 44.9%. There are no terms referring to relationship or family status or origin.

The most popular naming is a name + patronymic (85.5%). The length of naming varies from 1 to 4 personal names. Binary namings prevail (87.3%).

One surname was been found (*Gordon*).